

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra HERR PANTHAKAKS HISTORIE

Citation: Ewald, Johannes: "Johannes Ewalds samlede skrifter", i Ewald, Johannes: *Johannes Ewalds samlede skrifter*, Gyldendal, (1969), s. 21. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald06val-shoot-idm140353512377120/facsimile.pdf> (tilgået 06. maj 2024)

Anvendt udgave: Johannes Ewalds samlede skrifter

Herr Misocostmus; uagtet al den (ikke Overbeviisning, thi han tog sig vel i Agt, for at lade sig overbevise af nogen, men) Følelse, som han havde, af sin Kones og sin Broders gode Hjerte og ypperlige Hensigter; kunde dog aldrig billige noget af det de ønskede eller syntes at ønske; da han langt fra at tiltroe dem Forstand nok, til at ønske det tjenligste, eller at dømme rigtigt om deres eget og andres Beste; holdt det for afgjort, at || deres Ideer var saa ubestemte, saa forvildede, saa falske, at de nødvendig maatte feyle i alle deres Domme, endog om de ligegyldigste Smaa-Ting. De kunde saameget mindre fortænke ham heri, som han nu engang for alle, dømte alle Mennsker fra Forstanden, sig selv undertiden ikke undtaget. — Deri var han følgelig fuldkommen enig med Madame Küchlein, at alt det, som Mennsket tog sig for, og som hendes det, var ont. Men Forskjællen var denne, at hun søgte Grunden til denne Feyl for den største Deel i deres Villie, og han allene i deres Forstand — Hun tilskrev alle, eller i det mindste dem, som hun undte en dobbelt Andeel af Straf, overflødig Indsigt til at kunde see det Gode, men tillige et altfor gjenstridigt Hjerte til at ville vælge det — Han derimod paastod, som god Philosoph, at alle Skabninger følgelig og Menniskene havde en medfødt Drift til at forøge deres Fuldkommenheder om mueligt til det uendelige, og sluttede deraf, at deres Villie nødvendig maatte vælge det som de holdt for det beste, men at deres Forstand var saa formørket, at den aldrig eller kun ved en Hændelse indsaae hvad det beste var. Af disse Grunde holdt hun det physiske Onde, hvoraf Verden i begges Øyne var ligesaafuld, som af det moralske, for ligesaamange umiddelbare Straffedømme eller Tugtelse af Himmelen — Han derimod kaldte det en Virkning, der nødvendig maatte flyde af sin tilstrækkelige Aarsag, nemlig Forstandens Fordærvelse; og han troede at Menniskene havde den

fuldkomneste Tilladelse af Himmelen, til at undgaac alle muelige Ulykker; men at de var for dumme til nogetid at kunde benytte sig af denne Frihed — Enhver seer heraf, at han var nogle Grader billigere baade imod Himmelen og Jorden end hun. — Men til Philosophiens Skam seer man og, at dersom Madame Kuchlein var en større Menneske-Fiende, saa var Herr Misocosmus en større Nar — Hun vidste dog hvad hun troede, og hun turde i NødsFald bande paa at hun havde Ret. — Han troede endelig og, at || han havde tilstrækkelig Grund til at troe — at Materien — at Sandserne — at Lidenskaber — at Adspredelse, havde saaledes fængslet forblindet — forvildet de høyere Sjæle-Kræfter, — — — at Menneskene altid forbyttede de rette Bestemmelser af Ont og Got — og følgelig altid valgte det ene for det andet — og følgelig da de altid vilde vælge det Gode; altid i dets Sted valgte det Onde — altid det skadelige og falske i Stedet for det nyttige og sande. — Q. E. D. Men i denne sin Troes Natur fandt Herr Misocosmus undertiden imod sin Villie, en tilstrækkelig Aarsag til at troe, at hans høyere Sjæle-Kræfter, mueligt — han kunde kun slelden overtale sig til, at sige rimeligt valgte det falske i Stedet for det sande, just naar de dømt, at Menneskene altid forbyttede de rette Bestemmelser etc. Vid. supra.

Men Gud forstaaer os, sagde Fader Pansa. —

Vi vil sige saa meget, at naar Herr Misocosmus undertiden i hecle Timer paa sin Hjernes og sin Lunges Bekostning havde a priori og posteriori beviist, at alle Menneskets Begreb, Sætninger, Bestemmelser, Domme, Slutninger ikke var en Pibe Tobak værd; saa faldt det ham undertiden ind, at han var et Menneske — Naar han paastod at alle Mennesker dømt uregtig, var det ikke da en himmelraabende Egenkjerlighed, at undtage sig selv? — Og kunde han feyle, saavel som alle andre, hvorfor ikke da just i den Grund-Sætning, hvorpaa